

Derleme Makale/Review Article**Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatlarının Dil Bilgisi Çalışmaları Açısından Değerlendirilmesi****Seda Artuç Bekteş ¹**

¹ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Eğitim Uzmanı, Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, e-posta: sedartuc2363@gmail.com

Anahtar Kelimeleri

Türk dili, edebiyat, müfredat, program.

Key Words

Turkish language, literature, curriculum, program.

Sorumlu yazar/Corresponding Author

Seda Artuç Bekteş, Doktora Öğrencisi,
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Eğitim Uzmanı, Gazi Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Enstitüsü, Ankara-Türkiye

Email: sedartuc2363@gmail.com

Geliş/Received: 15.01.2020

Kabul/Accepted: 16.04.2020

Öz

Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti döneminde uygulanan müfredatlardaki dil eğitimlerini değerlendirmek üzere hazırlanan bu çalışma, tanınlar, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti döneminde tarihî ve siyasî genel durum, belirtilen dönemlerdeki Türk Dili Edebiyatı dersi müfredatları alt başlıklarını içermektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından günümüzde uygulanan bu Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı ise bu çalışmada ayrı bir alt başlık olarak değerlendirilmiştir.

Evaluation of Turkish Language and Literature Curriculum in Terms of Language Studies**Abstract**

Independence War period and after prepared to evaluate language education in the curriculum used in the Republic of Turkey period, this study identifies the Liberation War Period and general historical and political situation in the Republic of Turkey period, in the historical period contained in the working sub-Turkish Language and Literature course curricula headings. Turkish Language and Literature Course Program, which is currently used by the Ministry of National Education, is also evaluated in a sub-title.

1. GİRİŞ

Dil iletişimi ve kültürün devamlılığını sağlar. Bu yönüyle de dil öğretimi büyük bir önem arz eder. Dil öğretimiyle ilgili çalışmalar yıllardır sürdürülmekte, dergiler basılıp toplantılar düzenlenmektedir. Bilindiği gibi dil bir toplumun kültür birikimini aktarmada ve bir milletin bireylerini his ve fikir yönünden kaynaştırmada rol oynayan en etkili araçtır.

Önerilen Atıf/Suggested Citation:

Bekteş Artuç, S. (2020). Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatlarının Dil Bilgisi Çalışmaları Açısından Değerlendirilmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 186-200

Dille ilgili bilinen tanımlardan da hatırlanacağı gibi, dil bütün özellikleriyle birlikte aynı zamanda canlı bir varlıktır. O hâlde canlı olan bir şey geliştirilebilir; bu bağlamda gelişim için eğitime, eğitim için ise programa ihtiyaç vardır. Nitekim Kurtuluş Savaşı'ndan önce de Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da çeşitli müfredat programları hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu çalışma Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti döneminde kullanılan müfredatlardaki dil eğitimlerini değerlendirmek üzere hazırlanmıştır. Öncelikle alan taraması yapılmış, konuyla ilgili tezler, makaleler, kitaplar gözden geçirilmiştir. Çalışma Giriş, Değerlendirme ve Sonuç bölümleriyle sunulmuştur. Değerlendirme bölümünde tanımlar, Kurtuluş Savaşı Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti döneminde tarihi ve siyasi genel durum ve sözü edilen tarihi dönemlerde Türk Dili Edebiyatı dersi müfredatları alt başlıklarına yer verilmiştir. Günümüzde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kullanılan Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı ise ayrı bir alt başlıkta değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde yapılan çalışmayla ilgili elde edilen bulgular değerlendirilmiş, taranan kaynaklar ve bilgiler ışığında müfredatlarımızda dil eğitiminin durumuyla ilgili değerlendirme yapılmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı müfredatlarıyla ilgili diğer çalışmalara ışık tutmasını umduğumuz çalışmanın başka nitelikli eserlere de kapı açmasını diliyoruz.

2. DEĞERLENDİRME

2.1. Tanımlar

Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü ve çok gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2003).

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü yasaları olan ve ancak bu yasalar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur (Ergin, 2004).

Amaç, program ve yönetmeliklerde saptanan ve öğrencilerin davranışlarında gerçekleştirilmesi düşünülen davranış değişiklikleri olarak tanımlanabilir.

Etkinlik, kazanımların gerçekleştirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması için yapılan ders içi ya da ders dışı her türlü uygulama ve çalışmadır.

Kazanım, öğretim sürecinde öğrencilerin edinebilecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıklardır (MEB, 2005).

Dil öğretiminde temel beceriler genel başlıklar hâlinde; anlama becerileri (okuma, dinleme), anlatım becerileri (konuşma, yazma) olarak ikiye ayrılır (Kavcar vd.2016). *Anlama becerileri*, konuşulan bir ifadeyi veya yazılı bir ifadeyi anlayabilmekle ilgilidir. Başkalarına ait duygu ve düşüncelerin işitilerek veya okunarak anlaşılmasını sağlamaya yönelik beceriler, anlama becerilerinin temelini oluşturur. *Anlatım becerileri* ise konuşma ve yazma becerilerinden oluşur. Bireyin kendine ait duygu, düşünce, tasarım, gözlem ve izlenimlerinin sözlü veya yazılı olarak ifade edilmesini kapsar.

Edebiyat, Türkçe Sözlükte: 1.Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın. 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür (TDK, 2005) olarak tanımlanmıştır. Genel olarak edebiyat; kişinin duygu ve düşüncelerini, kendine özgü bir dil kullanarak, estetik kurallar çerçevesinde, yazılı veya sözlü olarak dile getirmesi şeklinde ifade edilebilir.

Kültür, bir örgütün içindeki birey ve grupların davranışlarını yönlendiren normal davranış kalıpları, inançlar, tutumlar ve alışkanlıklar sistemidir. Kültürün en klasik tanımını E.B. Taylor

yapmıştır. Taylor'a göre kültür, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yeteneklerle alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. Ülkemizde kültürü sistemli olarak ilk tanımlayan Ziya Gökalp'tir. Gökalp kültürü, bir topluma ait sanat, din gelenekler ve âdetler olarak tanımlamış ve kültürün millî olduğunu ileri sürmüştür (Şimşek, vd. 2001).

Eğitim, bireyde kendi yaşantısı yolu ile kasıtlı ve istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997).

Davranış değişikliğinin gerçekleşme amacı, zamanı, sırası ve ne şekilde gerçekleştirileceği konularında sistemli yol gösterici ise **öğretim programıdır**. Öğretim Programı, belli eğitim kademelerinde öğrenilmesi istenen belli bilgi kategorilerinin zaman ve süre öğeleri dikkate alınarak okul tipi amaç ve ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesidir ve eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler programda yer aldığı sürece anlam kazanır (Öztoprak, 2011).

MEB'in resmi açıklamalarında, yenilenen öğretim programları için önceki yıllarda kullanılmasına özen gösterilen "öğretim programı" yerine, 1930'lu yılların sonuna kadar yaygın biçimde kullanılmış olan "**müfredat**" kavramı yeniden kullanılmaya başlanır Program geliştirme alan yazınında birçok farklı tanımlı olan **eğitim programı**, "öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği" olarak tanımlanır (Coşkun, 2017).

2.2.Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Tarihî ve Siyasî Yapı

Kurtuluş Savaşı Dönemi eğitimi de derinden etkilemiştir. Akyüz'den (2009) alınan bilgilere göre I. Dünya savaşında Çanakkale ve başka cephelerde büyük zaferler kazanıldığı hâlde, 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti yenik sayılmış ve Başkent İstanbul da dâhil olmak üzere birçok toprak işgal edilmeye başlanmıştır. Müttefik devletler, parçalama ve pay kapma çabaları içinde Türk milletini de esaret altına almayı amaçlamışlardır Bu süreçte, millî uyanış ve örgütlenmeye öğretmenlerin katkısı ise mitingler düzenleyerek, kongrelere katılarak ve TBMM'de yer alarak olmuştur. Yine cephelerde yer alan öğrencilerin Kurtuluş Savaşı'ndaki rollerinin büyük olduğu söylenebilir.

Ayrıca bu dönemde, 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da toplanan Maarif Kongresi, bir sonuca varamasa da Millî Mücadele ortamında toplanmış olması ve Mustafa Kemal Paşa'nın kongrede konuşma yapması sebebi ile önem arz etmektedir.

Kâzım Karabekir Paşa da söz konusu dönemde eğitimle ilgili eserleri, fikirleri ve uygulamaları nedeniyle Türk Eğitim Tarihi'nde önemli bir yere sahiptir.

Kurtuluş Mücadelesi Dönemi'nde Bakanlık (Maarif Vekilliği) yapan isimler sırasıyla şöyledir (MEB, 2019):

- Mehmet Vehbi Bulak (04.05.1920-13.12.1920)
- Hamdullah Suphi Tanrıöver (14.12.1920-20.11.1921)
- Rızanur (20.11.1921 - 5.11.1922)
- İsmail Safa Özler (06.11.1922-07.03.1924)

2.3. Cumhuriyet Dönemi'nde (1923 Sonrası) Tarihî ve Siyasî Yapı

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 29 Ekim 1923'te kurulmuş ve bu tarihten sonra ülkede, çok önemli siyasî ve tarihî gelişmeler olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nin siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel ve hukukî değişimleri gerçekleştirildiğinde toplumun büyük bölümü okuryazar olmadığı için, değişimlerin kitlelere kabul ettirilmesinde ve yerleştirilmesinde eğitimin rolü daha çok anlaşılmış, bu sebeple de eğitime önem verilmiştir.

Atatürk, bizzat kendisi “Başöğretmen” unvanı ile eline tebeşiri alarak kara tahta başında halka ders vermiş, kitlelerin eğitim düzeyinin yükselmesi için büyük çaba harcamıştır (Akyüz, 2009).

Sözü edilen dönemde meydana gelen gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz:

- 1924’te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Medreseler kapatılmış ve bütün okullar Eğitim Nazırlığına bağlanmıştır.
- Eğitim laikleştirilmiştir.
- Eğitim demokratikleştirilmiştir.
- Özellikle dil ve tarih konularında millî bir amaca yönelim başlamıştır.
- Latin harfleri kabul edilmiştir.
- Yeni harflerin millete öğretilmesi için geniş bir okuma yazma faaliyeti başlatılmış ve kısa zamanda okuryazar sayısı artmıştır.
- Dil ve Tarih Kurumları kurulmuştur.
- Dilde çok geniş bir Türkçeleştirme faaliyeti başlatılmıştır.

Dil ve edebiyat eğitimi, uzun bir süreç içinde, özellikle 1920-1923 *Hazırlık Dönemi* ve 1924-1928 *Eğitim İnkıpları Döneminde* (Ergün, 1997) temelleri atılarak önemli reformlarla gelişip bugünkü hâlini almıştır.

2.4. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Müfredatları

Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programları 1924, 1927, 1929, 1934, 1949, 1954, 1956, 1957, 1976, 1991, 1995, 2005, 2011, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında yenilenmiştir.

• 1924 Müfredatı

Cumhuriyet’in ilanından sonra orta öğretim kurumları için 1924’te hazırlanan ilk programla liseler iki devreye ayrılmıştır. Lise birinci devre günümüz ilköğretim ikinci kademesini, lise ikinci devre ise günümüz orta öğretim kademesini kapsar (Öztoprak, 2011).

Lise ikinci kademe ders programı incelendiğinde; Türk Lisan ve Edebiyatı dersi kapsamında tür ve şekil bilgilerini içeren temel edebî bilgilerin, Türk Edebiyatı dersi kapsamında Türk Edebiyatının başlangıcından Millî edebiyata kadar gelişimi ve önemli temsilcilerin yer aldığı görülür (Maarif Vekâleti, 1924). 1924 programında dil bilgisi ve kompozisyon derslerinin ve bu derslerle ilgili konuların yer verilmezken dil konusu kapsamında Edebiyat Tarihi dersi içerisinde Eski Türk lehçelerine ve Türklerin kullandıkları alfabelere değinildiği dikkati çeker (Öztoprak, 2011).

• 1927 Müfredatı

Lise edebiyat öğretmenleri ve MEB müfettişlerinin raporları üzerine hazırlanan “Orta Mektep ve Lise Edebiyat Programlarına Zeyl” başlıklı yazıda, 1924 Müfredatında sadece okumaya dayalı eğitim verilmesi sebebiyle kompozisyon çalışmalarına da yer ayrılması gerektiği ifade edilerek 1927 Müfredatında “Okuma” dersinin yanı sıra “Tahrir (Kompozisyon)” dersi de bulunur (Yücel, 1938; Karakuş, 2000).

• 1929 Müfredatı

1928 yılında gerçekleşen harf devriminin ardından programda Türkçe derslerine ağırlık verilir; Türkçe-Edebiyat programlarında ciddi değişiklikler yapılır. Yeni alfabesiyle Türkçe, kendini daha iyi bildirecek bir araç kazanmıştır (Göğüş, 1971). Buna göre müfredatta, ortaokul ve lisede ana dili öğretiminin bir bütün sayıldığı ve dersin adının her düzey için Türkçe olarak değiştirildiği görülür.

Lise müfredat programında yer almayan dil bilgisi dersi ortaokul birinci ve ikinci sınıflarda ikişer saat yapılacaktır. Bu programa göre Türkçe dersi; Tahrir, Kıraat, Gramer, Edebî Tetkikler ve Edebiyat Tarihi şeklinde düzenlenir. Bu düzenlemeyle beraber Divan Edebiyatı konuları azaltılır, Batı Edebiyatının seçkin eserlerine ve yazarlarına yer verilmeye başlanır (Liselerin İkinci Devre Müfredat Programı, 1924).

- **1934 Müfredatı**

1934 yılında orta öğretimin ikinci devresinde uygulanan Edebiyat dersi müfredat programı yine değiştirilir. 1934 Müfredat Programı, 1929-1930 öğretim yılında uygulanan Türkçe programından pek farklı olmayıp sadece öğretimin ortaokulda “Türkçe”, lisede ise “Edebiyat” adı altında verilmesi uygun görülür (Dursunoğlu, 2006).

- **1935 Müfredatı**

1935 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, bütün derslerin öğretmenleri için kılavuzlar çıkarır. Türkçe ve edebiyat öğretimi için 1934 Müfredat Programına göre F. Rıfık Atay ve H. Ali Yücel tarafından hazırlanan ve 1935-1936 öğretim yılında uygulanması gereken konuları belirten bu kılavuzda okutulacak ders kitapları ile uygulamadaki müfredat programları hakkında açıklamalar yer alır 9.10.1935 tarih ve 710 sayılı kararla yayımlanan bu kılavuz, sınırlı değişiklikleri yansıtmakta, programın muhtevası ve ders kitaplarıyla ilgili açıklamaları içermektedir (Göğüş, 1978; Karakuş, 2002).

- **1936 Müfredatı**

Mustafa Kemal, iyice incelenip kuralları belirleninceye kadar dil bilgisi öğretiminin okullardan kaldırılmasını emrettiği için dil bilgisi öğretimi programdan çıkarılmıştır (Göğüş, 1978).

- **1937 Müfredatı**

1937 yılında hazırlanan lise programında edebiyat dersinin içerik ve haftalık ders saatinde bir değişiklik yapılmamıştır. Bu programın hazırlanmasına sebep olan hükümet programına göre ders ödevleri ile ilgili bazı açıklamalar yapılmış ve orta öğretim kurumlarına büyük önem verileceği, Türk dilinin kültürel ve sanatsal boyutlarıyla ele alınacağı vurgulanmıştır (Işıksalan, 2000; Kantemir, 1976).

- **1938 Müfredatı**

1938 yılında lise Edebiyat müfredat programında 1934 programından pek farklı olmasa da tekrar değişiklik yapılmıştır. Bu programla yapılan en önemli değişiklik, dersin öneminden dolayı ders ödevleriyle ilgili bazı açıklamalar yapılmış olmasıdır. Bu programın hazırlanmasına, 1937 Hükümet programında yer alan dil ve edebiyat ile ilgili görüşler sebep olmuştur (Öztürk, 1968; Karakuş, 2002).

- **1939 Müfredatı**

1939 yılında ortaokul ve lise yönetmeliklerine, sınıf geçmede Türkçe ve Edebiyatın iki ders değerinde sayılması için maddeler konularak eğitim sisteminde ana diline verilen önemin arttığı dikkati çekmektedir (Göğüş, 1971). Ana dili sınavlarının, öğrencinin becerilerini kapsamlı biçimde ölçüp değerlendirmeye elverişli yollar izlenerek yapılması ilkesi benimsenmiştir (Oğuzkan, 1991).

- **1940 Müfredatı**

1940 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, dil bilgisi konularının okutulması için yeniden hazırlıklara başlamış; bu amaçla Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu'na “Ana Hatlarıyla Türk Grameri” adlı bir

kitap yazdırılıp değerlendirilmesi gayesiyle okullara göndermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Ankara’da bir “Gramer Kongresi” düzenlenmiş okullardan gelen değerlendirmeler, bu toplantıda ele alınmıştır.

Yine Bakanlık tarafından **1942** yılında ortaokulların 1. sınıfları için Necmettin Halil Onan’a bir kitap yazdırılmıştır. Dil bilgisi öğretiminde bundan böyle bu kitabın yöntemi ve terimlerinin esas alınması kararlaştırılmıştır. Liselerde dil bilgisi öğretimine belli bir saat ayrılmamakla beraber, bu işin öğretiminin belirtilen usullerde yapılması karara bağlanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1942; Göğüş, 1978).

• **1943 Müfredatı**

1943 yılında toplanan İkinci Maarif Şûrasında Türkçe öğretimi konu alınmıştır. Türkçe öğretiminde okuma yazma yöntemlerinin belirlenmesi, diksiyon, deklâmasyon yöntemi ile bir antolojinin hazırlanması, okullarda öğrencilere örnek şive ve telaffuz öğretimi vermek amacıyla özel gramofon plakları ile yapılması kararlaştırılmıştır. Her öğretim kademesinde okutulan kitaplarda imlâ birliğine varılması kararı alınmıştır (Işıksalan, 2000).

• **1945 Müfredatı**

1945 yılında ortaokullarda okutulmaya başlayan Türkçe kitapları, Türkçe öğretimine yeni etkinlikler getirir. Okuma parçaları yalnızca duygu ve düşünce yönünden değil şekil, kelime ve dil bilgisi bakımlarından da değerlendirilir. Bu etkinlikler neticesinde öğrenciler yazma faaliyetlerine de yönlendirilir (Göğüş, 1978).

• **1949 Müfredatı**

Dördüncü Milli Eğitim Şûrası kararıyla liseler dört yıla çıkarılır ve bu doğrultuda hazırlanan ve 1952 yılında uygulamaya konulan 1949 Müfredat Programında dersin adı “Edebiyat” yerine “Türk Dili ve Edebiyatı” olarak değiştirilir (Göğüş, 1978). İlk defa birinci ve ikinci sınıflar için haftada bir saat “Dil Bilgisi” dersi konulur. Programda, “Okuma ve Edebiyat”, “Dil Bilgisi” ve “Kompozisyon” gibi disiplinler açık şekilde ele alınır.

1949 Müfredat Programında Dil Bilgisi Ders İçeriği

1. Sınıf: I. Dil ve Yazı. Dillerin meydana gelişi: İşaretler, seslenmeler, kelime ve cümlenin meydana gelişi, dilin doğması. Yazı: Konuşmanın tespiti, lüzumu. Seslerin şekillerle (harflerle) ifadesi. Bu güne kadar kullandığımız yazılar hakkında toplu bilgiler. Yeni yazımızın dilimizi ifade bakımından değeri. **II. Ses Bilgisi:** Ses. Ses organı. Dilimizin sesleri: Vokaller, konsonantlar, hece, hece çeşitleri, kelime. Hece kuruluşunda vokallerin önemi. Kalın ve ince vokaller. Dilimizde büyük sesli uyumu. Geniş dar, düz yuvarlak vokaller. Küçük ses uyumu. Konsonantlar ve çeşitleri. Kelimelerde konsonant değişiklikleri ve sebepleri. **1.** Dilin lehçeleri, ağızlar. Bilim ve sanat eserlerinde dil ve ağız birliği **2.** Vurgu. Vurgunun dilin söylenişindeki önemi. Vurgu değişmelerinin manaya tesiri. **3.** Ulama **4.** Cümlelerin söylenişindeki ton değişikliklerinin mana ile ilgisi. **III. Kelime Çeşitleri:** İsim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, fiil ve ünlem. Bu kelimelerin vazife yönünden cinsleri ve cümle kuruluşundaki vazifeleri, bu vazifelere göre şekillenmeleri. **IV. Noktalama İşaretlerinin Kullanılışı.**

2. Sınıf: 1.Türkçemizin yapısı ve dünya dil grupları arasındaki yeri. **2.**Türk lehçeleri, Türkçemizin zenginliği. Türeme ve bileşme, kelime kökleri, ekler, isim ve sıfat türeten ekler, bu eklerle türemiş isimler ve sıfatlar, fiilimsiler, isim fiiller, sıfat fiiller, bağ fiiller, fiil türeten ekler ve bu eklerle yapılmış fiiller, fiilin çatısı. Zarfların, edatların ve bağların cümle içindeki yerleri ve vazifeleri, cümlenin kuruluşu, cümlenin esas ve yardımcı öğeleri, isim cümlesi, fiil cümlesi, cümle çeşitleri. Basit cümle, bileşik cümle ve cümlecikler. Bileşik cümlede temel

cümlecik ve yan cümlecikler. Yan cümleciklerin vazifeleri. Sıralı cümleler (Teb. Der. 24.03.1952, sayı:682).

• 1954 Müfredatı

1949 müfredat programı ile dört yıla çıkarılan lise ve dengi okullardan bazıları, yeni programla tekrar üç yıla döndürülmüş, diğerleri dört yıllık eğitimlerini sürdürmüşlerdir. 1954 programı ile dil bilgisi dersi programdan kaldırılmıştır. Edebiyat dersi okuma ve kompozisyon olarak iki ders adı altında ele alınmaya başlamış ve dil incelemelerine bu dersler içerisinde zaman ayrılması düşünülmüştür. Programda dil bilgisi hakkında bilgi verilmekte ancak dil bilgisi kapsamında öğrencilere öğretilmesi gereken konular belirtilmemektedir (Öztoprak, 2011).

• 1957 Müfredatı

Uygulanan 1956 programı, liselerde fen ve edebiyat kollarının ikinci sınıftan itibaren ayrılması kararı ile 1957 yılında yeniden düzenlenir ve 1957 programı 33 yıl yürürlükte kalır. Uygulamaya konulan yeni müfredat programı hakkındaki açıklamada derslerin “Okuma ve Kompozisyon” bölümlerine ayrıldığı ve dil bilgisinin bu derslerle kaynaştırılarak metinler incelenirken uygulamalı olarak verilmesi gerektiği ifade edilir. Bu program, edebiyat ve kompozisyon derslerinin öğretimi konusunda öğretmene yönlendirici açıklamalar yapan bir kılavuz niteliği taşır (Işıksalan, 2000).

I. Sınıf: 1.a)Dil, dillerin doğuşu; b)Konuşma ve yazı, 2.a)Ses, ses yolu; b)Dilimizin sesleri, hece, kelime; c)Dilimizde sesli uyumu, sessiz benzeşmesi, 3.Vurgu, ulama, ton (Okumada, sözlü kompozisyonda), 4.Kökler ve ekler (Metin incelemelerinde), basit ve birleşik kelimeler (Metin incelemelerinde, yazılı kompozisyonda), 5.Kelime çeşitleri ve bunların yerini tutan gruplar (Cümledeki görevlerine göre. Okumada ve kompozisyonda) 6.Kelimelerin söylenişi (Okumada, sözlü kompozisyonda) 7.Cümleler, (Bütün çalışmalarda) 8.İmlâ (Okumada, yazılı kompozisyonda) 9.Noktalama (Okumada, yazılı kompozisyonda).

II. Sınıf: 1.Dilimizin dünya dil grupları arasındaki yeri. 2.Türk lehçeleri (Okumada örnekleriyle), ağızlar (Okumada ve sözlü kompozisyonda) 3.Türklerin kullandıkları alfabeler 4.Dilimizde en çok kullanılmış yabancı dil kuralları (Metin incelemelerinde). 5.Türkçede kelime türetme yolları (metin incelemelerinde ve sırası geldikçe diğer çalışmalarda) 6. Kelime çeşitleri ve bunların yerini tutan gruplar (Cümledeki görevlerine göre. Okumada, sözlü kompozisyonda) 7.Kelimelerin söylenişi (Okumada, sözlü kompozisyonda) 8.Cümleler (Çeşitli cümlelerin söylenişinde ve öğelerindeki değişikliklerden doğan mana farkları. Metin incelemelerinde, kompozisyonda) 9.İmlâ (Okumada, yazılı kompozisyonda) 10. Noktalama (Okumada, yazılı kompozisyonda).

III. Sınıf: 1.Türk dili tarihi 2.Dilimizde en çok kullanılmış yabancı dil kuralları (Metin incelemelerinde) 3.Türkçede kelime türetme yolları (Metin incelemelerinde, sırası geldikçe diğer çalışmalarda) 4. Kelimelerin söylenişi (Okumada, sözlü kompozisyonda) 5.Kelimelerin mana değişiklikleri (Metin incelemelerinde.) 6.Dilimizde kelime gruplarının türlü devirlerdeki şekilleri arasındaki farklar (Metin incelemelerinde) 7.Cümleler (Edebiyatımızın türlü devirlerindeki nesir cümlelerinin farkları. Metin incelemelerinde)

• 1976 Müfredatı

Bu program, içerdiği ayrıntılı amaçlar, açıklamalar ve metotlarla beraber “millî kimlik” kazandırmak amacını ön planda tutması özellikleriyle diğer programlardan farklı nitelik

taşımaktadır. 1976 programının genel açıklamalarının birinci maddesinde verilen “Türk Dili ve Kompozisyon ile Türk Edebiyatı dersleri arasında münasebet bulunmakla beraber, amaçları, konuları ve öğretim şekilleri farklı olduğu için, her biri kendi maksadına uygun olarak okutulmalı, imtihanlarda da ayrı notla değerlendirilmelidir.” (Teb. Der. 04.10.1976, Sayı 1901) açıklaması derslerin ayrı disiplinler olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Dil bilgisi dersi bu programla “Türk Dil Bilgisi” adı altında müstakil bir ders olarak işlenmeye başlanmıştır.

I. Sınıf

1.Giriş: Dil nedir, Dilin tarifi, Dilin mahiyeti, Konuşma dili - Yazı dili, Türk yazı dilinin gelişmesi, Eski Türkçe, Orta Türkçe-Kuzey Doğu Türkçesi, Doğu Türkçesi, Kuzey Türkçesi, Batı Türkçesi - Eski Anadolu Türkçesi - Osmanlıca - Türkiye Türkçesi, Azerî Türkçesi - Osmanlı Türkçesi.

2.Türk Dil Bilgisi: Dil bilgisinin bölümleri, ses bilgisi, cümle nedir, kelime nedir, hece nedir, sesin cümle ve kelime ile münasebeti, ses nedir? Seslerin çıkarılması - ses cihazı, seslerin teşekkülü, sedalı sesler, sedasız sesler. Vokaller, konsonantlar, Türkçedeki sesler - harf ve ses, Türkçedeki seslerin sınıflandırılması, seslerin birleşmeleri, ses hadiseleri, Türkçenin başlıca ses hususiyetleri - bütün ses hususiyetleri, bütün uyumlar, Türkçedeki başlıca ses değişiklikleri, İstanbul Türkçesinin ses hususiyetleri, Türkçe kelimelerde vurgu.

3. Türk Yazı Dilleri: Eski Türkçenin ses hususiyetleri, Orta Türkçenin ses hususiyetleri, Doğu Türkçesinin ses hususiyetleri, Eski Anadolu Türkçesinin ses hususiyetleri, Azerî Türkçesinin ses hususiyetleri.

4. Türkçeye Giren Yabancı Unsurlar: Türkçenin diğer dillerle münasebeti, Türkçeleştirme, Türkçeye giren yabancı kelimelerdeki ses değişiklikleri, Türkçeye giren yabancı terkipler ve kaideler.

II. Sınıf

1. Türk Dil Bilgisi: Kelime bilgisi, dil nedir, dilin muhtevası nedir, cümle nedir, cümle ve kelime münasebeti, kelime nedir, kelimenin tarifi, kelimenin mahiyeti. Yapı bakımından kelimeler, ses yapısı bakımından kelimeler – heceler. Şekil yapısı bakımından kelimeler - kökler ve ekler, isim kökleri, fiil kökleri. Yapım ekleri, çekim ekleri, isimden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden isim yapma ekleri, fiilden fiil yapma ekleri. Mana ve vazife bakımından kelimeler; isimler - fiiller - edatlar, isimler ve isim çekimi, sıfatlar ve çeşitleri, zarflar ve çeşitleri, zamirler ve çeşitleri - zamir çekimi. Fiiller - geçişli geçişsiz fiiller, fiil çekimi - çekim ekleri, basit çekim, isim fiili, birleşik çekim, katmerli birleşik çekim. Edatlar ve çeşitleri. Kelime ve kavram, kelimenin tek ve çok manaları, hakikî mana-mecazî mana. Eş şekilli kelimeler, eş manalı, zıt manalı kelimeler, mana kayması-argo, Türkçe kelimelerdeki başlıca mana değişiklikleri.

2. Türk Yazı Dilleri: Eski Türkçenin şekil hususiyetleri, Orta Türkçenin şekil hususiyetleri, Doğu Türkçesinin şekil hususiyetleri, Kuzey Türkçesinin şekil hususiyetleri, Eski Anadolu Türkçesinin şekil hususiyetleri, Azerî Türkçesinin şekil hususiyetleri, Türkçeye giren yabancı unsurlar, Türkçeye giren Arapça unsurlar, Türkçeye giren Farsça unsurlar, Türkçeye diğer dillerden ve Batı’dan giren unsurlar.

III. Sınıf

1. Türk Dil Bilgisi: Kelime grupları, tekrarlar, bağlama gurubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, aitlik grubu, birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu,

genitif, datif, lokatif, ablatif ve akuzatif gruplar, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu, kısaltma grubu, cümlelerin tarifi ve mahiyeti, cümle unsurları, fiil, fail, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı, cümle dışı unsurlar, cümle çeşitleri, isim cümlesi, fiil cümlesi, mana ve kullanımına göre cümle tipleri, birleşik cümleler, şartlı birleşik cümle, ki'li birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, cümle unsurlarının vurgusu ve cümlede vurgu.

2. Türk Dili Kültürü: Dil ve kültür, dilin mahiyeti ve doğuşu, yeryüzündeki diller, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri, yazı dili-konuşma dili, Türk yazı dilinin gelişmesi, Türklerin kullandığı yazılar. Türk dili tarihi-Türkçenin zirveleri, Türkçenin yayılımı, Türk şivelerinin tasnifi, Türkçenin dünyadaki yeri ve Türk dili araştırmaları.

- **1991-1992 Müfredatı**

Orta öğretim kurumlarında 1991-1992 yılından itibaren ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Kredi sistemine göre Türk Dili ve Edebiyatı dersi ortak genel kültür dersi olarak kabul edilmiştir. Edebiyat dersi, “Türk Edebiyatı”, “Dil Bilgisi” ve “Kompozisyon” olmak üzere üç ayrı disiplin olarak kabul edilmiş ve programları da ayrı ayrı hazırlanmış ancak 1992-1993 öğretim yılında uygulamaya konulan programla tekrar birleştirilmiştir (Teb. Der. 09.11.1992, Sayı 2370).

1991 Kredili sisteme geçiş ile yeniden düzenlenen programla dört dönemlik uygulamaya geçilerek dil bilgisi konuları Türk dili dersi kapsamında sunulmuştur.

- **1995-1996 Müfredatı**

1991 programı, “uygulanabilirlik” vasfının olmaması yüzünden 1995- 1996 öğretim yılı başında uygulamadan kaldırılmış, ders geçme sisteminden vazgeçilerek henüz programı hazırlanmamış olan sınıf geçme sistemine geçilmiştir. Sınıf geçme sistemine geri dönülmesi nedeniyle programda sadece biçimsel bir düzenleme yapılmıştır. Konularda bir değişiklik yapılmaksızın 1991-1992 programında sınıf düzeylerine göre birleştirmeler yapılmış ve haftalık ders saati sayısı ile ölçme değerlendirme esasları yeniden ele alınmıştır (Işıksalan, 2000).

- **2005 Müfredatı**

1991 yılında ders geçme ve kredili sisteme göre hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı ders programı konularında bir değişiklik yapılmaksızın 1995 yılında sınıf geçme sistemine göre düzenlenmiştir. Orta öğretimin dört yıla çıkarılması ve günümüz ihtiyaçlarını karşılayamaması nedeniyle 2005 yılında yeni bir program hazırlanarak liselerde dil ve edebiyat eğitimi Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım dersleri kapsamında ele alınmıştır (Öztoprak, 2011).

“Dil ve Anlatım dersinin hareket noktası, dili kullanmanın bilgidan çok beceriye dayandığı gerçeğidir. Dil kullanma becerisinin insanın her türlü etkinliğinde önemli bir yeri olduğu bilinmektedir; çünkü insan, kültür alanını ana diline göre ve ana dilinin imkânlarıyla şekillendirir, kendini ve dünyayı dil aracılığıyla anlamlandırır. Programın hareket noktası da ilköğretimi bitiren öğrencilerin, dili kullanma becerisi kazanarak zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek aydın kişiler durumuna gelebilmelerini sağlamaktır.” (MEB, 2005).

- **2011 Müfredatı**

Liseler için hazırlanan Dil ve Anlatım Öğretim Programında konu başlıkları, amaçlar, kazanımlar, etkinlikler ayrı ayrı listeler hâlinde verilmemiştir. Her sınıfta ve her üniteye neyin, niçin ve nasıl öğretileceği, her bölümde öğrencilerin neler kazanacağı belirlenmiştir. Dil bilgisi kurallarını ezberletmekten kaçınılmıştır. Herhangi bir konuda yazı yazabilmenin küçükten büyüğe, parçadan bütüne ve basitten karmaşığa uzanan bir düzen içinde zamanla kazanılan bir beceri olduğu düşünülmüştür. Liselerde kazandırılmak istenen dil ve anlatım ile ilgili bilgi,

beceri ve alışkanlıklar, önce sınıflara bölünmüş, daha sonra sınıflara ayrılan konular birbirini tamamlayan ünitelere ayrılmıştır (Yekrek, 2017).

- **2015 Müfredatı**

2015 Programında Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım dersleri birleştirilmiş ve yeniden “Türk Dili ve Edebiyatı” dersi adı altında toplanmıştır. Bu uygulama 2016-2017 eğitim öğretim yılından itibaren 9’uncu sınıflardan başlanarak faaliyete geçirilmiştir. Programda okuma, yazma, dinleme ve konuşma çalışmaları arasındaki ilişkiler edebiyat ve dil anlatım çalışmalarının bir arada yürütülmesiyle bütüncül bir yapı olarak ele alınmıştır.

Ders işleme sürecinin aşamaları “okuma çalışmaları”, “yazma çalışmaları” ve “sözlü iletişim çalışmaları” başlıkları altında planlanmıştır. Okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmalarının çoğunlukla aynı tür etrafında ve birbiriyle ilişkili biçimde yürütülmesine özen gösterilen programda, öğrencilerin okuma çalışmalarında kazandığı bilgi ve becerileri yazma ve sözlü iletişim çalışmalarıyla uygulamaya geçirmeleri amaçlanmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde dil bilgisi öğretimi okuma ve yazma çalışmalarıyla planlanmıştır. 9. ve 10. sınıftaki dil bilgisi konularının işlenen metinlerle ilişki kurularak okuma çalışmaları kapsamında öğretilmesi, 11. ve 12. sınıflarda konu temelli dil bilgisi öğretimi yerine incelenen metinlerin, öne çıkan dil özellikleri bakımından değerlendirilmesi amaçlanmıştır (Yekrek, 2016).

2.5. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Güncel Programı

2017-2018 Müfredatı

2017 öğretim programı “tür merkezli yaklaşım” anlayışıyla örülmüştür. Bu yaklaşıma göre, yüzyıllar boyunca oluşan edebi birikimi değerlendirmek üzere farklı dönemlerde yazılmış aynı türdeki metinler bir arada değerlendirilecektir. Program, edebiyat eğitimini yakın dönemden alınan örneklerle başlatmayı esas alır. Bu çerçevede edebiyat dersiyle ilk defa karşılaşan öğrenciler, öncelikle daha kolay anlayabilecekleri yakın dönemdeki örnekler üzerinden metin türlerinin ve edebiyat eserlerinin temel özelliklerini, edebiyatın teorik çerçevesini kavrayacak; sonraki yıllarda ise metin türlerinin farklı dönemlerindeki gelişimini takip edebileceklerdir. Böylece öğrenciler, yüzyıllar önce yaşayan bir şair ile çağdaş bir şairin şiirlerindeki ortak duyguları yakalayabilecek; modern bir hikâyeye ile bir halk hikâyesini karşılaştırabileceklerdir (Yekrek, 2017).

Programda, edebiyat ve dil anlatım çalışmalarının bir arada yürütülmesiyle okuma, yazma, dinleme ve konuşma çalışmaları arasındaki ilişkiler bütünlüklü bir yapı olarak ele alınmıştır. Ders işleme sürecinin aşamaları “okuma çalışmaları”, “yazma çalışmaları” ve “sözlü iletişim çalışmaları” başlıkları altında planlanmış; okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmalarının çoğunlukla aynı tür etrafında ve birbiriyle ilişkili biçimde yürütülmesine özen gösterilmiş; böylece öğrencilerin okuma çalışmalarında kazandığı bilgi ve becerileri yazma ve sözlü iletişim çalışmalarıyla uygulamaya geçirmesi amaçlanmıştır. Bu sürecin bir bütün olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi için daha önce ayrı dersler olarak yürütülen Türk Edebiyatı dersi ile Dil ve Anlatım dersi, 2016 -2017 Eğitim ve Öğretim yılı itibarıyla Türk Dili ve Edebiyatı adı altında birleştirilmiştir (Yekrek, 2017).

2017 öğretim programının beşinci maddesindeki ifade: “Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde, dil bilgisi çalışmaları öğrencilerin temel eğitimden edindikleri bilgilerden hareketle ünitelerdeki ilgili metinler üzerinde yaptırılacaktır. Konu anlatımına girilmeyecektir. Temel eğitimde görmüş oldukları konulara yönelik olarak gerektiğinde hatırlatma amaçlı kısa açıklamalar yapılabilir.” şeklindedir. Buradan anlaşılacağı üzere, ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı

derslerinde dil bilgisi konuları öğrencilere anlatılmayacak ancak metinler aracılığıyla kurallar hissettirilecektir.

2.5.1. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Yapısı (MEB, 2018)

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi kazanımları “Okuma”, “Yazma” ve “Sözlü İletişim” olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Öğretim programı tür odaklı olduğu için “Okuma” bölümündeki kazanımlar, “Şiir”, “Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler”, “Tiyatro” ve “Bilgilendirici (Öğretici) Metinler” şeklinde sınıflandırılmıştır. Sözlü iletişim kazanımları ise “Konuşma” ve “Dinleme” şeklinde iki ana başlığa ayrılmıştır.

Gerek görülen kazanımların hemen altında kazanımın çerçevesini ve içeriğini netleştirmeye yönelik açıklamalar da yer almaktadır.

Ünite, süre ve içerikler tablosu “Okuma”, “Yazma” ve “Sözlü İletişim” olmak üzere üç sütun hâlinde düzenlenmiştir.

“Okuma” sütununda işlenecek konu ve metinler verilmiş ve altlarında bunlarla ilgili kısa açıklama ve yönergeler yer almıştır. Burada verilen konu ve metinler, ilgili “okuma kazanımları” çerçevesinde işlenecektir. ‘Giriş’ üniteleri ise ünite tablosunda belirtilen kendi konuları/kazanımları çerçevesinde ele alınacaktır.

“Yazma” ve “Sözlü İletişim” sütunlarında ise “Okuma” sütunundaki konu ve metinlerle bağlantılı olarak yazma ve sözlü iletişim konu ve etkinlikleri verilmiş olup bunlar da yine ilgili “Yazma” ve “Sözlü İletişim” kazanımları çerçevesinde işlenecektir. Bu konu ve etkinliklerin, ders işleniş süreci açısından, her ders saatinde değil de ünite sonunda ele alınacağı hatırd tutulmalıdır.

Dil bilgisi konuları üç sütunluk tablonun altındaki yatay sütunda belirtilmiştir.

Tablo 1. 9., 10., 11. ve 12. Sınıflarda Örnek Kazanımların Ünite Dönemlere Dağılımı.

9.SINIF	1. ÜNİTE: GİRİŞ	I. DÖNEM
SÜRE: 2 HAFTA		
OKUMA	YAZMA	SÖZLÜ İLETİŞİM
<p>Aşağıdaki konulara uygun metinler seçilir:</p> <p>1. Edebiyat nedir?</p> <ul style="list-style-type: none"> Edebiyat kelimesinin kökeni, terim anlamı ve farklı sanatçıların edebiyat tanımları üzerinde durulur. <p>2. Edebiyatın bilimle ve güzel sanatlarla ilişkisi</p> <ul style="list-style-type: none"> Edebiyat, bilim ve güzel sanatlar arasındaki etkileşim üzerinde durulur, bunların birbirlerine kaynaklık ettikleri örneklerle açıklanır. <p>3. Metinlerin sınıflandırılması</p> <ul style="list-style-type: none"> Edebî ve öğretici metinlerin özellikleri üzerinde durulur, sınıflandırmadaki ölçütler açıklanır. Metin türlerinin adları verilir ancak bunlarla ilgili ayrıntıya girilmez. 	<ul style="list-style-type: none"> "Niçin yazıyoruz?", "Nasıl yazmalıyız?" soruları çerçevesinde öğrencilerin serbest metinler yazmaları sağlanır. Farklı yazarların yazma gerekçeleri ve biçimleri üzerinde durularak öğrencilerin yazmanın doğası üzerinde düşünmeleri sağlanır. 	<ul style="list-style-type: none"> İletişim ve öğeleri açıklanır, bunların işlevleri üzerinde durulur.

<ul style="list-style-type: none"> Bu ünitedeki metinler, kitap yazarları tarafından da oluşturulabilir. 		
Dil Bilgisi Konuları: <ul style="list-style-type: none"> Standart dil, ağız, şive, lehçe ile argo, jargon kavramları üzerinde durulur. 		
10.SINIF	3. ÜNİTE: ŞİİR	I. DÖNEM
SÜRE: 6 HAFTA		
OKUMA	YAZMA	SÖZLÜ İLETİŞİM
<p>İslamiyet'in kabulünden önceki Türk şiirinden bir koşuk, bir sagu örneği</p> <p>Geçiş dönemi (11-12. yüzyıl) Türk edebiyatından kısa metin örnekleri</p> <p>Halk edebiyatından bir ilahi ve bir nefes örneği</p> <p>Halk edebiyatından üç mâni (düz, kesik ve yedekli mâni) ve bir türkü örneği</p> <p>Halk şiirinden bir koşma örneği</p> <p>Divan şiirinden iki gazel örneği</p> <p>Divan şiirinden bir kaside örneği</p> <p>Divan şiirinden bir şarkı örneği</p> <ul style="list-style-type: none"> Halk edebiyatından ilahi örneği Yunus Emre'nin şiirlerinden seçilir. 	<p>Öğrencilerin okuma bölümünde edinilen bilgilerden yararlanarak mâni ve koşma yazmaları sağlanır.</p> <p>Öğrencilerin yazdığı şiirler sınıfta değerlendirilir, çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergilenir.</p>	<p>Öğrencilerin bir grubundan, aile büyüklerinden veya başka kişilerden "mâni" derlemeleri ve bunları konularına göre tasnif ederek sınıfta okumaları istenir.</p> <p>Öğrencilerin bir grubundan halk şiiri nazım biçimlerinden (koşma, semai, varsağı, destan, türkü, mâni, ilahi, nefes vb.) oluşan bir şiir dinletisi hazırlamaları ve sunmaları istenir.</p> <p>Öğrencilerin bir grubundan divan şiiri nazım biçimlerinden (gazel, kaside, şarkı, rubai, terkihibent vb.) oluşan bir şiir dinletisi hazırlamaları ve sunmaları istenir.</p> <p>Öğrencilerin yapılan sunumlardan sonra dinledikleri şiirlerin ahenk unsurları, ses akışları ve hissettirdikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunmaları sağlanır.</p>
Dil Bilgisi Konuları: <ul style="list-style-type: none"> Metindeki isim tamlamalarını bulur ve bunların metindeki işlevlerini belirler. Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır. 		
11.SINIF	6.ÜNİTE: ROMAN	II. DÖNEM
SÜRE: 6 HAFTA		
OKUMA	YAZMA	SÖZLÜ İLETİŞİM
<p>Cumhuriyet Dönemi'nden 1923-1950 arası iki roman örneği</p> <p>1950-1980 arası dönemden iki roman örneği</p>	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencilerden ders kapsamında okudukları roman üzerine bir inceleme ve değerlendirme yazısı 	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencilere Türk veya dünya edebiyatından sinemaya uyarlanan bir romanın filmi seyrettirilip söz konusu roman

Dünya edebiyatından bir roman örneği • Dünya edebiyatı roman örneği 20. yüzyıldan seçilmelidir.	oluşturmaları istenir.	okutturulur. Roman ile filmin karşılaştırılması sağlanır.
Dil Bilgisi Konuları:		
<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalar yapılır. • Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır. 		
12.SINIF	6.ÜNİTE: DENEME	I.DÖNEM
Ünite Süresi: 2 HAFTA		
OKUMA	YAZMA	SÖZLÜ İLETİŞİM
Dünya edebiyatından bir deneme örneği Cumhuriyet Dönemi'nden (1923-1960 arası) bir deneme örneği Cumhuriyet Dönemi'nden (1960 sonrası) iki deneme örneği • Dünya edebiyatından alınan denemenin, türün ilk örneklerinden olmasına özen gösterilir.	Öğrencilerden istedikleri bir konuda deneme yazmaları istenir. Öğrencilerin yazdığı yazılar çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya...) sergilenir.	• Öğrencilerden, yazdıkları denemeleri sınıf ortamında sunmaları istenir.
Dil Bilgisi Konuları:		
<ul style="list-style-type: none"> • Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır. • Paragrafta anlam ile ilgili çalışmalar yapılır. 		

Kaynak: MEB, 2018

3. SONUÇ

Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde hazırlanan ve uygulanan müfredatlardaki dil eğitimlerini değerlendirmek üzere hazırlanan bu çalışma, tanımlar, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde genel tarihî ve siyasî durum, sözü edilen tarihi dönemlerdeki Türk Dili Edebiyatı dersi müfredatları alt başlıklarını içermektedir. Günümüzde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kullanılan Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı ise çalışmada ayrıca bir alt başlıkta değerlendirilmiştir.

Yirminci yüzyılda Türk dili ve edebiyatı müfredatları üzerinde yapılan incelemeler sonucunda, dil bilgisini müstakil bir ders olarak ele alan 1949, 1971, 1991-1992, 1995- 1996 ve 2005 müfredatları ders içerikleri açısından değerlendirildiğinde edebiyatın temele alındığı ve her zaman ön planda olduğu söylenebilir.

Ders içeriklerinde dil bilgisine yer veren ilk program 1949 programıdır. Söz konusu programda genel anlamda dil bilgisi konularına yer verildiği görülmektedir. 1954 müfredatında dil bilgisi derslerinin kaldırılarak kompozisyon ve okuma dersleri ile verilmesi kararı alınmasına rağmen dil bilgisi konularının 1957 müfredatında geliştirilerek daha ayrıntılı bir şekilde lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflar için ayrı ayrı düzenlendiği görülür.

1976 müfredatıyla adı Türk Dili olarak değiştirilen dil bilgisi dersinin içeriğinin genişletildiği dikkat çekmektedir. Adı geçen programda yer alan ayrıntılı ders içeriği çeşitli nedenlerle eleştirilmiştir. Fakat 1991-1992 ve 1995-1996 öğretim programlarının içeriklerinin

düzenlenmesinde önceki müfredatlara yöneltilen tenkitlerin dikkate alınmadığı, ders içeriklerindeki yoğunluğun devam ettiği tespit edilmiştir

2005, 2011 yılı müfredatlarındaki dil ve anlatım planında yer alan özel ve genel amaçlarla beraber, kazanımlara ve etkinliklere birlikte yer verilmesi dikkat çekicidir. 2005 ve 2011 müfredatları ile düzenlenen içerikte, öğrenci ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran ve öğrenciyi uygulamaya yönlendiren özellikte bir kapsam hazırlanmıştır.

İlk müfredattan, günümüzde kullanılan müfredata kadar edebiyat, dil bilgisi ve kompozisyon öğretiminin metinlere dayandırılarak yapılması gerektiği ifade edilmiş olsa da bu yöntemin nasıl ve ne şekilde uygulanacağı 2011, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında öğretim programı adıyla yayımlanan müfredatlarda tam olarak açıklanmıştır.

2018 müfredatına göre Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde dil bilgisi çalışmalarının öğrencilerin temel eğitimden edindikleri bilgilerden hareketle ünitelerdeki ilgili metinler üzerinde yaptırılması amaçlanmıştır. Konu anlatımı olmayacak; kazanımlar tablosu örneklerinde de görüleceği gibi dil bilgisi konuları öğrenciye sezdirme yoluyla verilecektir.

Özetle edebiyat eğitimi edebiyatla ilgili bilgilerin verildiği, öğrencilerin dilin inceliklerini keşfedecekleri, dil bilinçlerini ve diğer becerilerini geliştirecekleri bir alandır. Dil bilinci ve dil becerilerinin geliştirilmesi için sadece okumayla sınırlı değildir.. Dil becerileri yani yazma, dinleme ve konuşma yoluyla da edebiyatı kullanmalarına imkân sağlanmalıdır. Türk Dili ve Edebiyatı alanında hazırlanan ve uygulanan müfredatların öğrenciye en yüksek faydayı sağlaması Türk dilinin öğretimi, dil becerilerinin geliştirilmesi bakımından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi (14.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dursunoğlu, H. (2006). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkçe ve edebiyat öğretiminin orta öğretimdeki tarihî gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 34 (169), 41-61. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36938/422336>
- Erdem, M.D. vd. (2014). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınevi.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Göğüş, B. (1971). Anadili olarak Türkçe'nin öğretimine tarihsel bir bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 18(1), 123-154.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınları.
- Işıksalan, N. (2000). Cumhuriyet dönemi Türk dili ve edebiyatı öğretimi. *Dil Dergisi*, 97, 12-37.
- Kantemir, E. (1976). *Türkiye'de liselerde Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. İstanbul: MEB.
- Karakuş, İ. (2002). *Türkçe, Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Kavcar, C. vd. (2016). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı yayınları.
- Kırpık, G. vd. (2016). *Türk eğitim tarihi-el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

- Maarif Vekâleti, (1924). *Liselerin ikinci devre müfredat programı*. İstanbul: Matbaayı Amire.
- MEB, 1942 Tarih, 192 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- MEB, 24 Mart 1952 Tarih, 682 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- MEB, 4 Ekim 1976 Tarih, 1901 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- MEB, 9 Kasım 1992 Tarih, 2370 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Resmî Web Sitesi- Eski Bakanlarımız. (Erişim tarihi: 21.04.2019).
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *Orta öğretim dil ve anlatım dersi 9, 10, 11, 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Orta öğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9,10,11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara. (Erişim Tarihi: 28.04.2019).
- Oğuzkan, F. (1991). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi*, B. Özer (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Öztoprak, F.B. (2011). *Cumhuriyet'in ilanından günümüze orta öğretim dil bilgisi öğretim programlarının tarihsel gelişim süreci*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15.09.2007) Bildiriler Kitabı Cilt I, s.1361-1386, <https://www.ayk.gov.tr/icanas38/dil-bilimi-dil-bilgisi-ve-dil-egitimi/> (Erişim tarihi:13.02.2020).
- Öztürk, K. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri ve programları*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Şimşek, Ş. vd. (2001). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Taylor, J. R. (2001). The 'Rational' organization reconsidered: an exploration of some of the organizational implications of self-organizing. *Communication Theory*, 11(2), 137-177.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Yekrek, E. (2017). *Geçmişten günümüze ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi müfredatları ve son müfredatı değerlendirme çalışması*. <http://www.xn--edebiyatgretmeni-twb.net/wp-content/uploads/2017/08/TDE-PROGRAM.pdf> (Erişim tarihi:16.04.2019)
- Yelkin, D.C. (2017). *Öğretim programları arka plan raporu*. İstanbul: ERG.
- Yücel, H.A. (1938). *Türkiye'de ortaöğretim*. İstanbul: Devlet Basım.